

שמות ג

אומר: ה' שמר לעולם ה' זכרך לדור ודור.

דער פירוש הפשוט אין דעם פרשי' איז: וויבאלד עס שטייט „זה (דער שם הוי' וואס שטייט בתחלת הכתוב) שמי לעלם" — „חסר וי'ו", לערנט מען דער-פון אפ אַז — „העלימהו" (לעלם — לשון העלם):

וויבאלד אבער דער פסוק איז גלייך ממשיך „וזה זכר" — אַז מען „דער-מאנט" יע דעם שם הוי' — איז דערפון פארשטאנדיק, אַז „העלימהו" מיינט ניט אַז מען זאל אינגאנצן ניט נוצן דעם שם, נאָר בלויז „שלא יקרא ככתבו", און דערפאר (זאגט רש"י) „וזה זכר" — למדו היאך נקרא (און ווי אויך) אַ בן חמש למקרא ווייס, אַז די קריאה פון „הוי'" איז „אדני'".

ב. מען דארף אבער פארשטיין:

א) מ'האט שוין גערעדט כמה פעמים, אַז אין רוב המקומות שטעלט זיך רש"י ניט אפ אויף חסר ויתיר, וואס דערפון איז אַ הוכחה, אַז דער ענין פון חסר ויתיר איז ניט קיין קשיא וועלכע מוז האבן אַ תירוץ — ווען מען לערנט מקרא כפשוטו:

- (5) תהלים קלה, יג.
- (6) ראם כאן. וראה גם פרשי' פסחים שם (בפי' הא').
- (7) ראה ס' „כללי רש"י" (קה"ת תשמ"ב) פרק יג (בהוצאת תנשי"א — פייד) (ושי"ו). ועוד.
- (8) ובפסוק דידן גופא נאמר „לדר דר" — חסר וי'ו (כמו שהעיר ברמב"ן) ורש"י לא פירשו (משא"כ לפ"ז — בלדרת עולם (נח ט, יב)). — וצ"ע שלא העירו במפרשים (שראית) עה"פ ס"פ בשלת.

א. אין דער היינטיקער סדרה ווערט דערציילט, אַז ווען דער אויבערשטער האט געזאגט משה רבינו אַז ער וועט זיין דער שליח ה' אַרויסצונעמען די אידן פון מצרים, האט משה רבינו גע-זאגט דעם אויבערשטן: „הנה אנכי בא אל בני' ואמרתי להם אלקי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם". האט אים דער אוי-בערשטער געענטפערט: „אהי' אשר אהי' . . כה תאמר לבני' אהי' שלחני אליכם. ויאמר עוד אלקים . . כה תאמר אל בני' ה' אלקי אבותיכם גוי' שלחני אליכם זה שמי לעלם וזה זכר"י לדור דור".

רש"י, בפירושו על התורה, שטעלט זיך אויף די ווערטער „זה שמי לעלם" און איז מפרשי: „חסר וי'ו לומר העלימהו שלא יקרא ככתבו. וזה זכ-רי — למדו היאך נקרא. וכן דוד הוא

- (1) פרש"י ג, יג.
- (2) שם, יד-טו.
- (3) ראה פסחים ג, א (ובפרשי'). קידושין עא, א (ובפרשי'). שמיר כאן (פ"ג, ז).
- (4) בצידה לדרך כאן (בשם הרמ"א זיל) שתיבות אלו הן ט"ס ברש"י, „שהרי בפסוק הזה שניהם שם של הוי' הוא (ולא — הוי' ואדני'") ואם כן הוא תיובתא ולא סיעתא. וכ"ה בס' הואיל משה (כאר היטב) על פרשי' (להמטה משה — פראג, שעב (וצילום ממנו)) כאן, ומסיים: ובמקצת ספרים אינו [וכן ליתא בדפוס ראשון ושני דפרשי', ובכמה כתי' רש"י שתתח'].
- אבל ראה בארוכה באר יצחק על פרשי' כאן שאין צורך לשבש הספרים, כי הכוונה בפרשי' היא (לא שזכרי' הוא שם אדני', כא) דאדני' הוא „זכרי' דהוי'", ע"ש בארוכה. וראה לקמן בסוף השיחה (ס"ז).
- (*) כפשטות ל' רש"י (פסחים וקידושין שם). שני שמות לימדו.

אויב מ'זאל זאגן, אז ביים מודיע זיין וועגן דעם שם הוי' דארף מען באוואַרענען דעם דין פון „לא יקרא ככתבו“ — האט דאך דאס געדארפט באוואַרענט ווערן וואו דער שם הוי' שטייט צום ערשטן מאל, עכ"פּ ביי די גאר פריערדיקע פסוקים?¹²

(ד) אין דער ראי' וואָס רש"י ברענגט „וכן דוד הוא אומר ה' שמך לעולם ה'“ זוכר לדור ודור“ (אז עס זיינען דא צוויי אופנים אין שם הוי', כתיבתו און „זכר“ — קריאתו)¹³ — למאי נפק"מ אז דאס האט געזאגט דוד „וכן דוד הוא אומר“?

ג. וי"ל די נקודת הביאור אין דעם: רש"י קומט פאַרענטפערן אַ תמי' אין פשט פון דעם ענין: אויף שאלת משה „ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם“ האט דער אויבערשטער אים געענטפערט: „אהי אשר אהי“ ויאמר כה תאמר לבניי אהי שלחני אליכם. דערנאך שטייט אין אַ באַזונדער פסוק: „ויאמר עוד אלקים אל משה כה תאמר אל בניי ה' אלקי אבותיכם גוי שלחני אליכם זה שמי גוי“.

איז ניט מובן?¹⁴

(א) וואָס איז ניט מספיק אין די ערשטע אמירות פון אויבערשטן — „ויאמר גוי אהי“ . . ויאמר גוי אהי שלחני אליכם, אז עס זאל זיין נויטיק נאך אן אמירה, „ויאמר עוד אלקים גוי“?¹⁵

און אין די (געציילטע) ערטער וואו רש"י איז מפרש א פסוק לויט א חסר או יתיר, איז דער הכרח אויף דעם (ניט) מצד דעם חסר אדער יתיר כשלעצמם, נאָר) מצד אַן אַנדער שאלה אין פסוק.

דארף מען האבן אַ ביאור בנדו"ד: וואָס איז דער הכרח אין פשוטו של מקרא פון „זה שמי לעלם“ צו מפרש זיין אז „העלימהו שלא יקרא ככתבו“?

(ב) ואדרבה — לכאורה איז דער פירוש ניט לפי פשוטו של מקרא: די ווערטער „זה שמי לעלם וזה זכרי לדור דור“ זיינען (בפשטות) בהמשך צו דער תשובה אויף שאלת משה „ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם“, וואָס אויף דעם האט דער אויבערשטער געזאגט משה'ן אז ער זאל זאגן אידן „אהי שלחני אליכם“ . . ה' אלקי אבותיכם גוי שלחני אליכם — ווי פאסט דא אריין דער המשך „זה שמי גוי“ — צו מודיע זיין דעם דין אין וואָס פאַר אַן אופן עס דארף זיין קריאת השם?¹⁶

(ג) נאָר מער: דא גופא שטייט דאך „הוי' אלקי אבותיכם“, אז „אלקי אבותיכם“ איז „הוי'“: און ווי מען געפינט טאַקע מערערע מאל בא „אבותיכם“ — אברהם יצחק ויעקב — אז עס ווערט דערמאנט דער שם הוי'!¹⁷ איז

(9) וראה לקמן סעיף ג ואילך.

(10) כן הקשה גם באלשיך כאן (שאלה ה'). — ע"ד הפשט ה"א אפ"ל, דמכיון שמשם הוצרך להודיעם „מה שמו“ ולא ה"י יכול לומר להם שם הוי' ככתבו, הוצרך להודיעם החילוק בין כתיבת שם הוי' וקריאתו.

אבל אינו תירוצו מספיק. כי סוים, מכיון שהקב"ה הודיע להאבות השם, ה"י ראוי להודיע אן (— ובמילא גם בפרשי' שם) שאינו נקרא ככתבו (כקושיית האלשיך שם, ובדלקמן בפנים). וראה לך יב, ח: ויקרא בשם הוי' ועוד.

(11) וראה פרשי' (מפרשים לר"פ וארא ו, ג).

(12) כן הקשה גם באלשיך כאן.

(13) ראה דברי דוד (להט"ו) כאן. וראה לעיל סוף

ערה 4.

(14) כן הקשו כמה ממפרשי התורה.

(15) והרי בפסוק הא' עצמו מבאר רש"י מה

שנאמר עוה"פ „ויאמר כה תאמר גוי“.

פער אויף, מה שמ"י, א שם"י, נאך אויף
מה אומר אליהם — דער אויבער-
שטער האט געענטפערט און איבערגע-
געבן דורך משה'ן אז די אידן זאלן זיך
פארלאזן אויפן אויבערשטן אז ער וועט
זיי אויסלייזן (ווייל, אה"י עמם בצרה
זאת כ"י בשעבוד שאר מלכות).

איז ניט מובן (עכ"פ ניט גלאטציק):
וויבאלד דאס קומט אלס ענטפער אויף
וואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם —
וואלט דאך מער מתאים געווען, ע"פ
פשוטו של מקרא, צו לערנען (ווי עס
לערנען טאקע כ"כ פשטנים"י) אז, מה
אומר אליהם איז פירשו וואס איז
שמו' און דער ענטפער איז אז, אה"י
אשר אה"י איז שמו של הקב"ה

[און ווי מפרשים"י זיינען מאריך ווי
דער שם אה"י ווייזט אויף אמיתית המצי-
אות פון דעם אויבערשטן].

(ב) נאכמער: די אמירה איז בסתירה צו
פריער: פריער זאגט דער אוי-
בערשטער, כה תאמר לבניי אה"י שלחני
אליכם, און גלייך דערנאך — כה
תאמר אל בני ישראל הו"י אלקי אבותי-
כם גוי שלחני אליכם"י!

מזו מען דעריבער זאגן, אז די דריטע
אמירה איז בלויז א תוספת ביאור אויף
די ערשטע אמירות. ד.ה. אז די אמירות
וואמרו גוי' אה"י אשר אה"י וואמרו גוי'
אה"י שלחני אליכם זיינען דער ענט-
פער אויף דער שאלה, וואמרו לי מה
שמו מה אומר אליהם: נאך כדי אז דער
תוכן פונעם ענטפער זאל זיין פאר-
שטאנדיק און זיך בעסער אפלייגן ביי
אידן, האט דער אויבערשטער מוסיף
געווען נאך אן ענין — וואמרו עוד גוי'
זה שמי גוי', וואס דאס איז א תוס' ביאור
אויף, אה"י שלחני אליכם.

דארף מען פארשטיין: מיט וואס איז
די לעצטע אמירה (ניט נאך ניט סותר,
נאך אדרבא) מוסיף הסברה אויף די
ערשטע?

ד. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם
הביאור אין דעם וואס רש"י איז מפרש"
אה"י אשר אה"י — אה"י עמם בצרה
זאת אשר אה"י עמם בשעבוד שאר
מלכויות.

פון פשטות לשון רש"י איז משמע (ווי
דער רמב"ן איז מפרש"י) אז, אה"י אשר
אה"י . . אה"י (שלחני"י) איז ניט אן ענט-

לשוננו, ש.א.ה"י עמם בצרה זאת כ"י אינו שם"י.
(18) שתי הדעות בזה ראה רמב"ם הל' יסוהית
פי' היב' ובניכ' שו"ע יו"ד סרעץ ס"ט ובניכ'. וראה
לעיל ע' 10 ואלך, ושי"נ.
(19) ראה רש"י, ראב"ע (ג, טו), ספורנו,
אברבנאל (ועוד) כאן.
(20) ראה (נוסף על הנסמן בהערה הקודמת) —
רמב"ן, בחי' ועוד. וראה רמב"ם בתחלתו (יסוד
היסודות כ"י שיש שם מצוי כ"י וכל הנמצאים כ"י
מאמיתת המצאו), מו"נ ח"א פס"ג (ונת' לעיל ע' 13
ואילך). ואכ"מ.

(*) בגורא' ועוד כאן פירשו גם בפרש"י (מחז"ל
זה ש.א.ה"י אשר אה"י הוא שם המורה על מציאותו
יח' ע"ש. אבל ענין זה אינו אפילו ברמז בלשון
רש"י.

באוה"ח כאן ד.ש.ם זה יתייחס למדת הרחמים . .
לצד שיה"י עם ישראל בצרחתם. אבל: (א) בפרש"י —
דשם ה"י הוא מדת הרחמים (כדלקמן ס"ה). (ב)
פשטות ל' רש"י הוא שזוה"י בשורה והבטחה ש.א.ה"י
עמם בצרה זאת . . אה"י עמם בשעבוד שאר
מלכויות. ועוד.

(16) מברכות ט, ב (ושם) הית"י, ובפרש"י, אה"י
— בהתאם ללשון הכתוב. ואכ"מ. שמור כאן (פ"ג,
ו).

(17) ג, יג. — וראה גם לעיל ע' 11 [ומשנית שם
ע' 12 ואלך (ע"פ שבוועות לה, סע"א. וראה הנסמן
בהערה 3 שם) — הוא ע"ד ההלכה. אבל בפרש"י
ע"ה"ת (פשוטו של מקרא) יש לפרש הכוונה כפשטות

דעם²² וואס יוסף האט משיע געווען זיינע ברידער, פקוד יפקוד אלקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה²³, וואס די שבועה האט מען געדארפט איבערגעבן צו זייערע קינדער כו²⁴ כדי צו באווארענען אז, והעליתם את עצמותי מזה²⁵.

איז תמוה: בשעת משה וועט קומען אנזאגן די אידן אז דער אויבערשטער וועט זיי ארויסנעמען פון גלות מצרים — פארוואס זאלן אידן פרעגן בכלל און מה שמו²⁶ בפרט?

מפרשים לערנען²⁷, אז דער פירוש אין מה שמו²⁸ איז — מיט וועלכן שם וועט זיין די גאולה. ווארום, הוא יתברך נקרא לפי פעולותיו²⁹ (בלשון המדרש כאן³⁰: לפי מעשי אני נקרא). און דאס וועלן אידן פרעגן: מיט וועלכן שם (ובמילא) אין וואס פאר אן אופן — וועט דער אויבערשטער גואל זיין אידן? צי במדת³¹ א-ל שדי . . שעמדה לאבות [שבה נעשו להם נסים נסתרים³²] או במדת רחמים עליונים שתעשה בה אותות ומופתים מחודשים ביצירה³³

אבער רש"י לערנט אז, אהי אשר אהי³⁴ איז (ניט א שם, נאר א ביאור אז), אהי עמם בצרה זאת כו³⁵? איז דער ביאור אין דעם:

דאס וואס רש"י לערנט אזוי דוקא (אז), אהי אשר אהי³⁶ איז ניט א שם, נאר דאס מיינט, אהי עמם בצרה זאת כו³⁷ איז ווייל דוקא לויט דעם פירוש אין די ווערטער — ווערט פארענטפערט די שאלה, ואמרו לי מה שמו³⁸ ווי זי איז מובנת ע"פ פשוטו של מקרא, כדלקמן.

ה. לערנענדיק דעם פסוק, ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם שטעלט זיך גלייך די תמי: צי דען האט משה (און די אידן) ניט געוואוסט שמו של הקב"ה?

נאכמער: פארוואס זאל משה מיינען אז אידן וועלן פרעגן, מה שמו? — די אידן האבן זיכער געוואוסט שמו של הקב"ה. וואו ראי: משה גופא האט גע-זאגט צום אויבערשטן, הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרתי להם אלקי אבותיכם שלחני אליכם³⁹ — היינו, אז אידן האבן געוואוסט וועגן דער מציאות פון, אלקי אבותיכם, א ידיעה וואס זיי האבן מקבל געווען פון די אבות — איז כשם ווי די אבות האבן איבערגעגעבן לבניהם אחריהם וועגן דער מציאות פון, אלקי אבותיכם, האבן זיי דאך זיכער אויך איבערגעגעבן צו די אידן, שמו של הקב"ה וועלכע זיי האבן דערמאנט בתפילותיהם וכו'.

ועוד: ע"פ פשוטות האבן אידן גע-וואוסט אז דער אויבערשטער וועט זיי גואל זיין פון מצרים. כמובן אויך פון

(22) נוסף על המובן בפשוטות, שהשטחת הקב"ה ליעקב, ראובני אעלך גם עלה³⁴ (ויגש מו, ד) שלכן אל תירא מרדה מצרימה³⁵ (שם, ג) — מסר יעקב גם לבניו כדי שגם הם לא ייראו מלדת מצרימה, ונמסר מבניו לבניהם כו'. וראה ויחי מת, כא. פרשי שבהרה הבאה.

(23) ויחי ג, כה (ושם, כד). וראה רש"י פרשתנו ג, יח: סימן זה מסור כו'.

(24) ראה רש"י בשלח (יג, יט). השביעם שישביעו לבניהם.

(25) ראה רמב"ן, ספורנו, גר"א ועוד כאן.

(26) ל' הגר"א כאן.

(27) שומרי פ"ג, ו. וראה פרשי לעיל (וישלח לב, ל) בנוגע למלאך.

(28) ל' הרמב"ן (והוצתק בבחי' כאן. ובגר"א כאן באור"א קצת ע"ש).

(29) הוספת הבחי' על לשון הרמב"ן.

(21) ברשנים כאן. כי איני מכיר יודע שמו המיוחד. אבל בפרשי לעיל (ב, די). שהרגו בשם המפורש.

„אלקי אבותיכם שלחני אליכם“ ארויס-
צונעמען זיי פון מצרים:

אידן האבן דאך אין גלות מצרים
דורכגעמאכט ניט בלויז דעם קושי
השעבוד פון עבודת פרך³², וואס האט
געווערט א משך זמן רב³³, נאר אויך די
גזירה פון „כל הבן הילוד היאורה
תשליכוהו“³⁴, ביז (ווי רש"י ברענגט
אַראַפֿ) אַז פרעה „ה' שוחט תינוקות
ישראל ורוחץ בדמים“ —

איז אויב דער מצב פון די אידן האט
גע'פועל'ט, אַז „אלקי אבותיכם“ זאל זיך
מרחם זיין אויף די „בנים“ און זיי גואל
זיין פון גלות מצרים (ראה ראיתי את
עני עמי גר צעקתם שמעתי גר' וארד
להצילו גר'³⁵) — ווי קומט עס וואס ער
האט מלכתחילה דערלאזט אַז זיי זאלן
דורכמאַכן אזא גלות נורא, ובמשך שנים
רבות?!

און דאס איז געווען שאלתו של משה:
„הנה אנכי בא אל בני ואמרתי להם
אלקי אבותיכם שלחני אליכם (מוז דאס
אַרויסרופן) ואמרו לי מה שמו“ — אידן
וועלן תיכף פרעגן: וואס פאַר אַ „שם“
און הנהגה איז דאס, וואס דערלאזט אזא
מצב של גלות מאויים ובמשך הרבה
שנים, און ערשט נאך דעם ווי טויזנט-
טער און טויזנטער אידישע קינדער זיי-
נען אומגעקומען, ר"ל, קומט דער אַנזאג
פון „צעקתם שמעתי גר' וארד להצילו“?
און משה איז מוסיף ומדגיש אַז דאס איז

— וואס דער פירוש האט אויך אַז
אַרט אין דרך הפשט (ועד כדי כך, אַז
רש"י דאַרף עס אפילו ניט אויסטייטשן)
— ווייל רש"י האט שוין מפרש געווען
גלייך בתחלת פירושו על התורה (אויף
„בראשית ברא אלקים“³⁶), אַז שם
„אלקים“ איז מדת הדין און שם הוי' איז
מדת הרחמים. ווייס מען שוין (אויך דער
בן חמש למקרא) אַז יעדער „שם“ ווייזט
אויף אַן אַנדער הנהגה.

אַבער דער תירוץ איז ניט מספיק.
ווייל סוף סוף — פאַרוואס זאל מען
מיינען אַז אידן וועלן דוקא וועלן וויסן
גענוי מיט וועלכער „מדה“ וועט דער
אויבערשטער זיי גואל זיין (ביז אַז משה
האט געזאגט מיט אַ פשיטות — „ואמרו
לי מה שמו“) — למאי נפק'מ דעם אופן
הגאולה, אַבי מ'וועט וואס שנעלער
נגאל ווערן פון דעם קושי השעבוד!
והעיקר — פאַרוואס זאל עס ביי זיי זיין
בגדר ספק — וויבאַלד עס איז אַן ענין
של גאולה וועט עס זיין מצד מדת
הרחמים?!

ו. איז די הסברה בזה:

דער פירוש אין „ואמרו לי מה שמו“
איז ניט נאָר אַ שאלה (מצד העדר
הידיעה) — נאָר (בעיקר) אַ קשיא
וסתירה, וואס אידן וועלן בפשטות
פרעגן ווען משה וועט זיי איבערגעבן אַז

30) בראשית א, א ד"ה ברא אלקים. וכן בפרש"י
נח ח, א. וי'ד. — וכן מפרש תוכן השם אל שדי
(פרש"י לך יז, א. תולדות כח, ג).

31) ומ"ש הרמב"ן. במדת רחמים עליונים
(ש)תעשה בה אותות ומופתים מחודשים ביצירה —
הרי: (א) בפרש"י לא הוזכר שמשם הוי' באים
מופתים מחודשים ביצירה. (ב) ועיקר (כגיל
בפנים) העיקר הוא שיגאלו משעבוד וגלות מצרים,
ומהי הפשיטות שבניי ישאלו על אופן הגאולה (וכן
קשה ב"מ בגי'א כאו). ועוד.

32) לעיל א. יג"ד.

33) שהרי. משה בן שמונים שנה (ואהרן גר')
בדברים אל פרעה (וארא ז, ז) והשעבוד התחיל לפני
לידת משה. וראה פרשתנו לעיל ב, כג (ובפרש"י).
וראה רש"י שה"ש ב, יא ד"ה הגשם.

34) לעיל א. כב.

35) ב, כג.

36) ג, ז ואילך.

לעלם" — "חסר וי"ו . . העלימהו שלא יקרא ככתבו":

"אלקי אבותיכם (וועלכער) שלחני אליכם" איז שמו הוי', מדת הרחמים — און הוי' איז צוזאמען מיט אידן בצרת גלותם. ווי אזוי דערלאזט ער דעם קושי השעבוד פון גלות — איז עס (ניט דער-פאר וואס בשעת'ן גלות איז חז' ניטא די רחמים פון אויבערשטן, נאר) די רחמים זיינען אין אן אופן פון העלס'ן, "העלי-מה".

אבער אויך דערויף קען זיין א טענה: וויבאלד אז די רחמים זיינען ווי בהעלם, איז וואס איז די תועלת דערפון וואס "אהי' עמם בצרה"?

אויף דעם איז דער פסוק ממשיך — "וזה זכרי לדור דור" — "למדו היאך נקרא": אע"פ אז דער שם הוי' איז אין אן אופן פון "העלימהו", איז דא ונקרא, דער "זכרי" פון הוי' — אידן געדענקען און דערמאנען און רופן עס ארויס, נאר די קריאה (פון הוי') איז מיט די אותיות אדנ"י. ד.ה. ווען אידן זאגן אדנ"י איז דאס (ניט נאר דער שם (און הנהגה פון) אדנ"י, נאר דאס איז) די קריאה פון הוי' (נאר ווי הוי' (רחמים) ווערט נקרא (ונתגלה)³⁸ דורך די אותיות פון אדנ"י)⁴⁰.

[און אויף דעם ברענגט רש"י די ראי' "וכן דוד הוא אומר ה' שמך לעולם ה'"]

אויך באַ עס אַ שאלה-צעקה — "מה אומר אליהם?"

אויף דעם איז געווען דער ענטפער פון אויבערשטן "אהי' אשר אהי'", טייטשט רש"י "אהי' עמם בצרה זאת כו'":

ס'איז ניט חז' אז במשך זמן הגלות "פארקוקט" דער אויבערשטער אויף די צרות פונעם גלות המר, נאר אדרבה — "אהי' עמם בצרה זאת", דער אוי-בערשטער געפינט זיך צוזאמען מיט די אידן "בצרה זאת". וואס דאס איז מדגיש, אז דער אויבערשטער געפינט זיך מיט אידן ניט כלוין אין דעם זעלבן מקום, נאר ער געפינט זיך כביכול אין דער צרה, וכמש"נ³⁹ "בכל צרתם לו צר" — בשעת אידן זיינען אין א צרה, ווערט דערפון, כביכול, דעם אויבערשטן'ס צרה.

ז. אע"פ אז מיט דעם ענטפער "אהי' אשר אהי'" האט דער אויבערשטער באַ-וואַרנט די טענה עיקרית פון אידן (אז זיי זאלן ניט מיינען אז דער אוי-בערשטער טראכט (פילט) ניט חז' זיי-ערע ליידן אין גלות) — פאדערט זיך אבער א הסברה: ווי שטימען די צוויי ענינים, אז דער אויבערשטער געפינט זיך מיט אידן "בצרה" (און אין אן אופן פון "לו צר"), וביחד עס זה דערלאזט ער אז די צרה זאל אַנגיין?

אויף דעם איז געקומען, צוגעגעבן געווארן די אמירה — "ויאמר עוד אלקים אל משה כה תאמר אל בני ה' אלקי אבותיכם שלחני אליכם זה שמי

38) ראה רש"י לעיל (ב, כה): נתן עליהם לב ולא העלים עיניו. וראה פרש"י וילך (לא, יז): והסתרתני פני — כמו שאני רואה בצרתם (נת' בלקו"ש חליד ע' 194 ואילך).

39) דוגמא בפש"מ (ויגש מה, היז): מכרתם אותי הנה — כי למחי' שלחני אלקים גו' לשום לכם שארית גו' — לאחר כב שנה!

40) ראה גם באר יצחק על פרש"י כאן (וראה לעיל הערה 4).

37) "שע" סג, ט. וראה רש"י לעיל (ג, ב). משום עמו אנכי בצרה" (תהלים צא, טו). וכדחזיל על ב' הכתובים (תענית טז, א).

מיטן מצב פון גלות: משא"כ ניט אין זמן הגלות (ווען די רחמים פון אויבערשטן איז בגלוי) איז די קריאה ככתבו.

— באוואַרנט עס רש"י מיט דעם דיוק — „וכן דוד הוא אומר כ"ה זכרך לדור ודור" — (אפילו) בימי דוד, ווען ס'איז ניט געווען א מצב פון גלות, איז די הלכה — א חילוק פון כתיבת שם הוי' און זכרך — אופן קריאתו.

און ווי רש"י ברענגט אַראָפּ שפּעטער בפירושו⁴², אַז „לא ניתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם וזהו בית הבחירה“.

און לעתיד לבא, ווען „ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דברתי“, וועט זיין די קריאת השם ככתבו⁴³ בכל מקום,

בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ שמות תשמי"ג)

זכרך לדור ודור: אין דעם פסוק קומט (צו) די הדגשה, אַז אין ביידע אופנים — סיי „שמך לעולם“ און סיי „זכרך לדור ודור“ — זיינען ביידע פאַרבונדן מיט שם הוי': אויך „זכרך“ (דער שם וואָס מען דערמאָנט און מ'איז קורא) איז „הוי' זכרך גוי'“⁴⁴.

און דאָס איז דער ענטפער אויף דער שאלה „מה שמו“ — פון וועלכן „שם“ קומט די הנהגה מלמעלה: ס'איז „ה' אלקי אבותיכם“ — א הנהגה פון רחמים, נאָר ווי „הוי'“ (רחמים) איז אין אַן אופן פון „זה שמי (איז) לעלם וזה זכרי לדור ודור“: די רחמים פועל'ט, אָבער — אויף א העלם'דיקן אופן⁴⁵.

ח. ע"פ כל הנ"ל [אַז „זה שמי לעלם גוי' איז א המשך וביאור אויף „אהי אשר אהי אהי עמם בצרה זאת“] קען אָבער ווערן אַ ספק (ביז — א טעות) צי די הלכה וועלכע קומט אַרויס דערפון אַז „זה שמי לעלם“ — „העלימהו שלא יקרא ככתבו“ — איז פאַרבונדן דוקא

41) ועפ"י מובן מה שענין זה נאמר כאן דוקא (ולא לפנינו בנוגע להאבות כ"ה) — כי הנהגה (ושם) זו, ד.ה. שמי לעלם וזה זכרי לדור ודור, מתאימה למצב זה דוקא (דגלות ושעבוד מצרים).

42) יתרו כ, כא.

43) ישעי' מ, ה.

44) פסחים ג, א.

כ-כ"ד טבת *

— און אזוי ווי דאס איז בשעת
ההסתלקות, עד"ז איז עס אויך אין דעם
טאג פון יארצייט יעדן יאר — ווי פאר-
שטאנדיק אויך פון מנהגי יארצייט יעדן
יאר, וועלכע זיינען דאך פארבונדן מיט
דער הסתלקות —

איז מובן (לפי הידוע) אז אלע ענינים
ומאורעות פון דער וואך זיינען מרומז
אין דער פרשה פון דער וואך, אז דער
תוכן פון מעשיו ותורתו ועבודתו סיי
פון רמב"ם און סיי פון דעם אלטן רבי'ן
זיינען מרומז בפרשה זו — „וארא“.

ב. אין דעם ענין פון מעשיו ותורתו
ועבודתו געפינט מען נקודות משותפות
בא דעם רמב"ם מיטן אלטן רבי'ן.

כידוע פון דברי ימי ישראל וועגן דער
גרויסער השתדלות און עסקנות פון
רמב"ם לטובת ישראל, איז אז אופן פון
מסירת נפש אויף אויפצוהויבן מצבם של
ישראל סיי בגשמיות, און סיי ברוח-
ניות — צו מקרב זיין אידן לה'
ולתורתו און ווי ער שרייבט אין איינע

א. כ' טבת — דער יום ההילולא פון
רמב"ם, און כ"ד טבת, דער יום
ההילולא פון דעם אלטן רבי'ן, פאלן
אויס בכמה שנים (ווי בקביעות שנה זו)
איז דער זעלבער וואך און — פון פרשת
וארא.

און ע"פ הידוע וואס דער אלטער רבי
(דער בעל ההילולא) בעצמו איז מבאר,
אז ביום ההסתלקות (פון א צדיק) ווערן
נכלל און זיינען עולה למעלה, כל
מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד בה
כל ימי חייו¹ און דאס איז „מתגלה
ומאיר בבחי' גילוי מלמעלה למטה“

(¹ ושייכותם לפ' וארא — ראה לקמן סעיף ה
ואילך).

(1) כ"ה בשם הגדולים להחידא (מערכת גדולים
ערך רמב"ם בסופו) ובתולדות הרמב"ם (שנדפסו
בשרית ברכת אברהם לריא בן הרמב"ם) — מכת"י
ר' דוד הנגיד נכד הרמב"ם (וכ"ה בסדר הדורות ד"א
תתקכו). נוסח המצבה (שהוקמה לפני כששים שנה
לערך) ועוד.

בס' צמח דוד (חלק ראשון — תתקסד לאף
החמישי) כתב שנפטר ביום כד טבת, אבל מפרש
מקורו „בכתוב בספר מאור עינים פרק כ"ה, ובמאור
עינים שם, כ' טבת“ (וכן בסדר הדורות שצוין לעיל
— מבאי מס' מאור עינים פכ"ה התאריך כ' טבת).
ויתירה מזו: המאור עינים גופא כותב זה ע"פ כתי'
ר' דוד הנגיד שבסוף מס' ר"ה, שהוא הוא שהובא
בשם הגדולים להחידא ובתולדות הרמב"ם שנדפסו
בשרית ברכת אברהם (שצויינו לעיל).

שמכל זה נראה דמ"ש לפנינו בצמח דוד, כ"ד
טבת הוא טעות המעתיק.

(2) וההסתלקות (בשנת תקע"ג) היתה ג"כ באור
ליום א' פ' וארא. אבל לשון הצ"צ הוא נדפס ב„מענה
לשון“ ובסוף ס' פסקי דינים להצ"צ (קה"ת תשל"ב)
תמב, א. ובהוצאת תשנ"ב — תיא, ב) שהיתה במוצאי-
שבת — ראה לקו"ש חט"ז ע' 33 ואילך ובהערות שם.

(3) אגה"ק סי' זך (קמ, אי"ב).

(4) שם סי' כח (קמח, א). וראה גם סי' זך (שם, ב).

(5) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב. וראה
לקו"ש חט"ז ע' 33 ובהערות שם.

(6) וראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 35 ואילך
השייכות של הילולא דאדה"ז לפ' וארא. ועד"ז
בלקו"ש חט"ז ע' 56. חכ"א ע' 52 ואילך. לקמן ע' 40
ואילך.

(7) להעיר גם ממכתב אדה"ז (אגרות קודש שלו
— קה"ת תש"מ — סו"ס לד) שהשווה המחלוקת
בימיו על תורת החסידות להמחלוקת על הרמב"ם.
ולהעיר שמסיים שם „אך כאשר חלפו ועברו ימים
רבים כו' וידעו כל ישראל כי משה ותורתו אמת וכו'
וכה יהי לנו במהרה בימינו אמן“.

(8) ובפרט באה בהדגשה באגרותיו — אגרת
תימן ואגרת השמד.

(9) ראה גם שם הגדולים שבהערה 1 (ד"ה ראיתי
בתשובות) ובספרי דברי ימי הרמב"ם.